تصویب سند استراتژی طب سنتی سازمان جهانی بهداشت (۲۰۲۵–۲۰۳۴)

آرمان زرگران[الف*]

[الف]گروه تاریخ پزشکی، دانشکدهٔ طب ایرانی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: خرداد ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش: خرداد ۱۴۰۴

در هفتادوهشتمین مجمع جهانی سازمان جهانی بهداشت (World Health Assembly 78 (WHA78)) نسخهٔ نهایی سند استراتژی سازمان جهانی بهداشت برای سال های ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۴ به تصویب رسید (شکل۱). این سومین سند استراتژی این سازمان است. نخستین سند برای سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۵ و نسخهٔ بعدی برای سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ بود که تا سال ۲۰۲۵ تمدید شد و در نهایت پس از یک پروژهٔ نگارش نسبتاً طولانی سند نهایی آماده‌شدهٔ کنونی در ماه می سال ۲۰۲۵ به تصویب مجمع جهانی سازمان جهانی بهداشت برای یک دههٔ پیش رو قرار گرفت.

در این سند ۱۶ صفحه‌ای پس از مقدمه، تعاریف مرتبط، چشم‌انداز، اهداف و اصول راهنما، ۴ هدف استراتژیک به شرح زیر تعریف شده و ذیل هرکدام دستورالعمل‌هایی به همراه برنامهٔ اقدام برای کشورهای عضو، ذی‌نفعان و سازمان جهانی بهداشت به تفکیک ارائه کرده است. اهداف استراتژیک در سند استراتژی طب سنتی سازمان جهانی بهداشت (۲۰۲۵-۲۰۳۴):

- هدف استراتژیک ۱. تقویت مبتنی بر شواهد برای طب‌های سنتی، مکمل و تلفیقی
- هدف استراتژیک ۲. حمایت از ارائهٔ خدمات ایمن و مؤثر طب‌های سنتی، مکمل و تلفیقی از طریق سازوکارهای نظارتی مناسب
- هدف استراتژیک ۳. ادغام طب‌های سنتی، مکمل و تلفیقی ایمن و مؤثر در سیستم‌های سلامت

World Health Organization

Seventy-eighth World Health Assembly

Provisional agenda item 13.8 — A78/4 Add.1

14 May 2025

Draft global traditional medicine strategy 2025–2034

Introduction

Traditional medicine is used by people across all six regions of WHO.[1]

Traditional medicine refers to codified or non-codified systems for healthcare and well-being, comprising practices, skills, knowledge and philosophies originating in different historical and cultural contexts, which are distinct from and pre-date biomedicine, evolving with science for current use from an experience-based origin. Traditional medicine emphasizes nature-based remedies and holistic, personalized approaches to restore balance of mind, body and environment.

Complementary medicine refers to additional healthcare practices that are not part of a country's mainstream medicine. Evidence-based complementary medicine has the potential to support mainstream medicine and more comprehensively support people's health and well-being needs.

As people become more empowered to choose the appropriate healthcare for their needs, health services continually adapt to meet the challenge of delivering people-centred care. Whether government-led or people-led, the practice of integrative medicine[2] that combines traditional and complementary medicine and biomedicine is gaining popularity.

In 2017, WHO began supporting the developing field of integrative medicine by introducing the concept of "traditional, complementary, and integrative medicine" (TCIM). This draft strategy offers an expanded vision that includes traditional, complementary and integrative medicine, bringing together these three approaches to address individual health needs and expectations.

The draft strategy was developed through an extensive consultative process, including global and regional Member States consultations, a public hearing and consultations with a broad range of stakeholders and partners, including representatives of Indigenous Peoples.

The draft strategy aims to support Member States in designing and implementing national strategic plans and actions in accordance with their national capacities, priorities, relevant

[1] WHO global report on traditional and complementary medicine 2019. Geneva: World Health Organization; 2019. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO (accessed 4 April 2025).

[2] An interdisciplinary and evidence-based approach to health and well-being by using a combination of biomedical and traditional and/or complementary medical knowledge, skills and practices.

شکل۱. **تصویر صفحهٔ اول پیش‌نویس سند استراتژی طب سنتی سازمان جهانی بهداشت (۲۰۲۵–۲۰۳۴) که در هفتادوششمین مجمع سازمان جهانی بهداشت به تصویب رسید.**

Please cite this article as:
Zargaran A. Approval of the World Health Organization Traditional Medicine Strategy Document (2025-2034). Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. 2025;16(1):1-2. doi:10.22034/16.1.8

Copyright: ©Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

* فرد مسئول مکاتبات: azargaran@sina.tums.ac.ir

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.8]

– هدف استراتژیک ۴. بهینه‌سازی ارزش بین‌بخشی طب‌های سنتی، مکمل و تلفیقی و توانمندسازی جوامع

این سند گامی به سمت جلو برای حرکت منسجم کشورهای عضو سازمان جهانی بهداشت برای ادغام خدمات طب‌های سنتی و مکمل با نگاه تلفیقی و با دیدگاه پزشکی مبتنی و آگاه از شواهد است. از جمله نکات مهم در تدوین این سند، نقش پررنگ ایران در آن است. پیش‌نویس اولیهٔ سند در واحد طب سنتی، مکمل و تلفیقی سازمان جهانی بهداشت آماده شده و پس از آن کمیتهٔ مشورتی تخصصی ۲۰ نفره‌ای منتخب از سراسر دنیا از میان متخصصین فعال حوزهٔ طب سنتی انتخاب شده و طی جلسات فشرده‌ای در تاریخ ۲۸ تا ۳۰ نوامبر ۲۰۲۳ در مقر سازمان جهانی بهداشت در ژنو (سوئیس) پیش‌نویس اولیه و به‌روزشده آن را نهایی می‌کنند. در این میان دکتر آرمان زرگران، دانشیار داروسازی سنتی دانشگاه علوم پزشکی تهران از ایران تنها عضو از ناحیهٔ مدیترانه شرقی (EMRO) در این کمیتهٔ ۲۰ نفره بودند که این مهم، به انعکاس نظرات ایران در تهیهٔ این پیش‌نویس کمک شایانی کرد (شکل ۲).

در ادامه نیز این پیش‌نویس در اختیار کشورهای عضو برای ارسال بازخورد و نظر قرار گرفت و نظرات پیشنهادی طی اجلاس جداگانه‌ای در هریک از مناطق شش‌گانهٔ سازمان جهانی بهداشت جمع‌بندی و به واحد طب سنتی مکمل و تلفیقی این سازمان در ژنو ارسال شد. در جلسهٔ جمع‌بندی نظرات کشورهای حوزهٔ مدیترانهٔ شرقی نیز که به میزبانی عربستان سعودی در ریاض در تاریخ ۱۷ تا ۱۹ سپتامبر ۲۰۲۴ برگزار شد، دکتر آرمان زرگران و دکتر مهدی پاسالار از ایران حضور داشتند (شکل ۳).

پس از تجمیع نظرات و تکمیل فرآیند نگارش پیش‌نویس این سند، در نهایت سند ابتدا در فوریهٔ ۲۰۲۵ در جلسهٔ هیئت اجرایی (Executive Board (EB)) پیش از مجمع جهانی سازمان جهانی بهداشت موردبررسی کارشناسی قرار گرفته و در نهایت در ماه می ۲۰۲۵ به تصویب این مجمع رسید.

تضاد منافع

در این مقاله تضاد منافعی برای گزارش وجود ندارد.

شکل ۲. **تصاویری از کمیتهٔ تخصصی مشورتی ۲۰ نفرهٔ نگارش پیش‌نویس سند استراتژی طب سنتی سازمان جهانی بهداشت در مقر این سازمان در ژنو/سوئیس – نوامبر ۲۰۲۳**

شکل ۳. **تصاویری از نشست جمع‌بندی نظرات کشورهای حوزهٔ مدیترانه شرقی بر روی سند استراتژی طب سنتی سازمان جهانی بهداشت در ریاض/عربستان – سپتامبر ۲۰۲۴**

[Downloaded from jiitm.ir on 2026-10-07]

[DOI: DOI: 10.22034/16.1.8]